

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ

У статті висвітлено та проаналізовано тенденції реформування вищої технічної освіти у Польщі. Визначено основні шляхи популяризації інженерних спеціальностей, що можуть бути використані в Україні.

Ключові слова: вища технічна освіта, реформування, загальноєвропейська політика, фінансова підтримка.

На початку ХХІ ст. Польща стала членом Європейського Союзу завдяки глибокому реформуванню як соціально-економічної системи, так і системи професійної підготовки фахівців, зокрема активізації контактів з державами Західної Європи у сфері освітньої політики, орієнтації на висновки академічних громад розвинутих європейських країн і, як наслідок, активізації впливу освітньої політики цих країн на чинну систему професійної підготовки. Оскільки модернізація системи освіти є одним з пріоритетів сучасної внутрішньої політики України, досвід нашого стратегічного партнера Польщі, здобутий у процесі реформування власної освітньої системи, є надзвичайно цінним для нашої держави, він може стати у нагоді урядовцям і освітянам під час продовження реформування української освітньої системи.

За даними ЮНЕСКО, глобальна технологізація усіх сфер життя потребуватиме 500 000 додаткових інженерних кадрів у наступному десятиріччі, і багато країн уже адаптують свою освітню політику з метою підтримання інженерної освіти та заохочення молоді її отримувати.

У Польщі така політика вже призвела до вражаючих результатів, зокрема серед жінок. У той час, коли світ відчуває нестачу інженерів, яка може стати загрозою для світового розвитку, студенти настільки прагнуть вступити до польських технічних університетів, що вперше за історію свого існування вони стали популярнішими за традиційні університети. У 2012 р. найвищий рейтинг здобув Варшавський технологічний університет (8,7 кандидата на місце). Водночас країна успішно конкурує на світовому ринку, визначаючи основні тенденції у сфері освіти. Наголос все більше робиться на якості освіти, універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці, а також на особистісній орієнтованості навчального процесу, його інформатизації, визначальній важливості освіти у забезпеченні сталого людського розвитку.

Враховування досвіду Польщі у справі промоції інженерних спеціальностей та підвищення рівня технічної освіти в Україні визначає актуальність дослідження.

Метою статті є аналіз реформ у вищій технічній освіті Польщі та засобів її популяризації.

Протягом останнього десятиріччя були здійснені змістовні дослідження проблем освіти в Польщі як польськими, так і українськими науковцями. Закономірно, що найбільш актуальний матеріал щодо різних складових освітньої системи Польщі містять праці польських дослідників: інтеграційні процеси в освіті (І. Вільш, І. Возняк, С. Квятковський, Р. Герлах); теорія і методика професійної

освіти (К. Полак, К. Симела, Я. Фігурський); підготовка інженерних кадрів (Є. Нероба), взаємодія ринку праці та системи професійної підготовки (Й. Кох).

Цікавими для дослідження цієї проблеми є висновки щодо історії становлення та розвитку вищої освіти в Польщі (Т. Косткевич, Є. Ясуїк); сучасних концепцій розвитку освіти в Польщі (А. Василюк, К. Денек, Т. Десятов, Є. Хмелецька, Й. Юнг-Мілашкевська); вивчення тенденцій розвитку технічної освіти (С. Качор, Н. Ничкало, Ф. Шльосек); інтеграційних процесів в освіті (В. Биков, А. Богай); нормативно-правові та законодавчі акти і документи Європейського Союзу, Польщі та України.

Польське керівництво давно зрозуміло, що сьогодні наука, розвиток новітніх технологій є стратегічним резервом економічного та суспільного розвитку. А вища освіта і наука – це резерв держави, який дасть змогу реформувати інші сфери державного та суспільного життя. Це відчинені двері на глобальні ринки. І саме завдяки науці, а не завдяки дешевшій робочій силі Польща хоче стати конкурентом на світовій економічній арені, і вона вже почала реалізовувати свої амбітні цілі. М. Зубрицька визначає такі основні тенденції реформування вищої освіти у Польщі: відмова від централізованих стандартів вищої освіти та прямування до повної академічної свободи. “Академічна свобода – серцевина університетської автономії. Університети самі визначають напрями підготовки фахівців, і вони вирішують, які саме програми та курси запроваджувати. До речі, новий закон дає змогу запроваджувати різні авторські курси та програми” [1]. Також дослідниця відзначає міждисциплінарний підхід до підготовки фахівців, який гарантує новий польський закон про вищу освіту, та нові принципи фінансування університетів. Найкращі університети, котрі довели високий рівень підготовки фахівців і заслужено здобули реноме центрів якісних наукових досліджень, відповідно до нового закону отримують статус Провідного національного наукового осередку (KNOW). Цей статус дасть змогу університетам одержувати державну підтримку на свою діяльність упродовж п’яти років. А працівники таких осередків матимуть вищу заробітну плату і переваги в отриманні наукових грантів.

Фінансовий вимір закону має два аспекти. Перший – це фінансова мотивація для здібних студентів. Відтепер вони мають змогу не платити за другий напрям, отримувати не лише гранти ректора, а й гранти міністерства освіти і європейські гранти, щоб займатися науковою роботою.

Другий аспект стосується мотивації та підтримки університетських науковців. Залучивши інвестиції до університету, держава гарантує провідним національним науковим осередкам свою підтримку. Це неймовірний стимул до наукової роботи. Що важливо – обиратимуть університети для надання таких державних грантів міжнародні експерти. У 2011 р. було створено комісії за науковими напрямами, до яких залучено провідних європейських науковців та дослідників.

Експерти з питань освітньої політики вважають, що сьогодні в Європі найуспішнішою моделлю освіти і, зокрема, вищої освіти, є фінська. Новий закон про вищу освіту у Фінляндії, який запровадив радикальну університетську реформу, набрав чинності у 2010 р. Цей закон – один із найбільш стислих за змістом у сучасній освітній практиці, бо поміщається лише на 15 сторінках, – має два надзвичайно важливих пункти. Зокрема, пункт про викладання курсів англійською мовою, яка відчиняє двері до інтернаціоналізації та залучення здібних студентів у фінські університети. Другий пункт – це положення про наглядові ради університетів, у яких представники університетів мають лише дорадчий голос, а

решта членів – представники бізнесу, громадських організацій і невелика кількість представників влади. Наглядова рада визначає стратегічні плани університету. Якщо бізнес дає інвестиції у вищу освіту, то він має право отримувати підготовлених фахівців. Якщо громадська організація вирішує певну соціальну проблему, то вона має знайти шляхи її вирішення через поліпшення університетської освіти.

Польський закон про вищу освіту містить такі самі позиції. Окрім того, поляки доручили наглядовим радам проводити моніторинг кар'єри випускника. Водночас закон дозволяє ВНЗ, які готують фахівців для прикладних наук і зосереджують увагу на практичному профілі, залучати до створення програм представників бізнес-сектора, громадських організацій тощо [3].

Щодо сучасних тенденцій розвитку інженерної освіти у Польщі, то вони є відображенням загальноєвропейської політики розвитку освітньої галузі, що стосуються, насамперед:

- підвищення якості та ефективності технічної освіти у Польщі, промоція вищої технічної освіти;
- забезпечення широкого доступу до технічної освіти шляхом створення відкритого освітнього середовища, забезпечення умов, що сприяють високій якості технічного навчання, підтримки громадянської активності студентів у процесі навчання, гарантії рівних можливостей;
- інтеграції вищої технічної освіти з її зовнішнім оточенням шляхом зміцнення зв'язку закладів вищої технічної освіти з ринком праці, розвитку національного підприємництва, посиленого вивчення іноземних мов у вищих технічних навчальних закладах, збільшення мобільності у галузі технічної освіти, активізації академічного обміну, посилення співпраці в галузі технічної освіти з країнами – членами Європейського Союзу;
- ефективного менеджменту системи вищої технічної освіти за рахунок запровадження механізмів багатоканального фінансування, децентралізації управління закладами вищої освіти, залучення громадських організацій, моніторингу та контролю за діяльністю університетів і якістю послуг, що ними надаються;
- адаптування програм і напрямів навчання до вимог ринку праці та сучасної економіки, інтенсифікації співпраці між закладами вищої технічної освіти, підприємствами та науково-дослідними установами [2].

Розглянемо детальніше деякі шляхи реформування та промоції вищої технічної освіти у Польщі, що можуть бути використані в системі вищої технічної освіти України.

По-перше, це спрямованість на збільшення кількості випускників технічних факультетів. Міністерство науки та вищої освіти виділило 60 млн дол. США для призначення спеціальних стипендій для студентів національних політехнічних університетів. З допомогою цієї програми керівництво країни намагається привабити абітурієнтів на технічні спеціальності. Субсидії почали отримувати такі факультети: інформаційних технологій, математики, хімії, механічний, фізичний, енергетичний, біотехнологічний, факультет мехатроніки. У результаті впровадження цієї програми кількість абітурієнтів на сьогодні становить 3,5 осіб на місце на технічну спеціальність.

Іншим фактором, що зробив свій внесок у популяризацію технічної освіти у Польщі, стала централізована політика Міністерства науки та вищої освіти. Міністерство вклало значні ресурси у підтримку саме тих курсів, що були визначені спеціалістами як стратегічні для розвитку економіки країни, включаючи

екологічну інженерію, робототехніку, будівництво, комп'ютерні науки, мехатроніку, нанотехнології та ядерну енергетику. Міністерство вимагає, щоб такі курси були введені у конкретному університеті та виділяє йому додаткові кошти. Для приваблення студентів призначаються спеціальні стипендії, що є частиною Європейської оперативної програми людського капіталу. До 2013 р. більш ніж 322 млн дол. США буде виділено для реалізації цієї програми. Міністерство вже інвестувало 250 млн дол. США у 57 університетів.

Структурно реформи відображені у реорганізації існуючих і створенні нових видів студій та навчально-виховних інституцій, пов'язаних з вищою технічною освітою: початкових професійних шкіл нового типу, комплексів професійної освіти, чотирирічних технікумів, профільних ліцеїв, а також у обов'язковому впровадженні двоступеневого циклу навчання у вищих технічних навчальних закладах.

Програмно-методичне забезпечення вищої технічної освіти також формується відповідно до загальноєвропейських освітніх принципів. Вимоги працевлаштування є одним із визначальних чинників при формуванні змісту освіти, що забезпечується вищими технічними закладами освіти. Задля реальної оцінки рівня готовності випускників до професійної діяльності виявляється наявний баланс їхніх кваліфікацій та компетенцій у контексті чітко сформульованих критеріїв стандарту певної професійної кваліфікації. Результати такого порівняння становлять підґрунтя для розробки нових компетентісно орієнтованих навчальних планів та програм.

Загалом сучасний розвиток польської системи вищої технічної освіти у Польщі відбувається під впливом зовнішніх (глобалізаційних та інтеграційних процесів, прискореного розвитку економіки, інформаційно-комунікативних технологій) та внутрішніх чинників (необхідність узгодження змісту, форм і методів професійної підготовки з новими потребами ринку праці з метою забезпечення конкурентоспроможності фахівців). Активне членство у Люксембурзькому, Болонському, Лісабонському та Брюге-Копенгагенському процесах зумовлює реалізацію на державному рівні стратегічних цілей, які є відображенням загальноєвропейської політики розвитку освітньої галузі в напрямках підвищення ефективності та якості технічної освіти, забезпечення широкого доступу до неї, інтеграції технічної освіти з її зовнішнім оточенням, підвищення ефективності її менеджменту, вдосконалення програм і напрямів навчання відповідно до вимог ринку праці та сучасної економіки.

Це означає, що вища технічна освіта Польщі має підґрунтя для подальшого всебічного розвитку в контексті входження країни до загальноєвропейського освітнього простору саме завдяки стратегіям збільшення відсотка фахівців технічних спеціальностей та надання особливого значення питанню використання "людського капіталу" для потреб економіки, що базується на знаннях.

На основі вищезазначеного можна зробити такі **висновки**. Основними напрямками реформування вищої технічної освіти Польщі є децентралізація, прямування до повної академічної свободи, міцна фінансова підтримка технічних університетів з боку держави, зміцнення зв'язку закладів вищої технічної освіти з ринком праці та промоція вищої технічної освіти шляхом фінансової мотивації студентів і викладачів та підвищення якості й ефективності технічної освіти.

Список використаної літератури

1. Даль О. Тенденції у нашій освіті викликають тривогу [Електронний ресурс] / О. Даль // Дзеркало тижня. – 2011. – № 48. – Режим доступу: <http://dt.ua/EDUCATION/>

mariya_zubritska_tendentsiyi_v_nashiy_osviti_viklikayut_trivogu__todi_yak_reformi_tabachnika_poverta-94843.html.

2. Трегубова Т.М. Академическая мобильность студентов как фактор подготовки конкурентноспособного специалиста в контексте Болонского процесса / Т.М. Трегубова // Данис ИПП ПО РАО. – 2008. – 106 с.

3. Громов Є.В. Популяризація технічної освіти в Україні (використання польського досвіду) / Є.В. Громов // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / наук. ред. І.Я. Зазюн. – Київ ; Вінниця : Планер, 2010. – Вип. 24. – С. 105–110.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2012.

Гурьева О.В. Основные направления высшего технического образования в Польше

В статье рассмотрены и проанализированы тенденции реформирования высшего технического образования в Польше. Определены основные пути популяризации инженерных специальностей, которые могут быть использованы в Украине.

Ключевые слова: *высшее техническое образование, реформирование, общеевропейская политика, финансовая поддержка.*

Hurieva O. Main directions of higher technical education in Poland

The main tendencies of the higher technical education in Poland have been analyzed. The main directions of promoting engineering education, which can be used in Ukraine, have been defined.

Key words: *higher technical education, reformation, all European policy, financial support.*